

Antall József miniszterelnök külpolitikai törekvései francia szemmel (1990–1991) ^[1]

„Mégiscsak jobb Neked magyar küldöttséget vezetned mint, Apponyi Albertnek 1919-ben, amikor kanosszát járt a közeli trianoni palotában – mondtam – pezsgőzés közben. Mire keserűen mosolyogva csak ennyit válaszolt: Remélem, ma jobban megértenek minket, és erre koccintottunk...”

Bevezetés

Mint ahogy előző tanulmányunkban is jeleztük, folytatjuk a magyar diplomácia franciaországi megítélését bemutató sorozatunkat. A francia diplomácia 1990 elején a magyarországi belpolitikai helyzetet teljesen bizonytalannak értékelte. Egyértelműen a kommunizmus visszautasításában látták azt a motívumot, ami leginkább jellemezte a politikai, társadalmi hangulatot, és egyáltalán nem tartották kizártnak a kommunista utódpárt hamarosan bekövetkező választási vereségét. Pozsgay Imre megválasztását köztársasági elnökké - az 1989. november 26-ai népszavazás eredményei ismeretében - egyre kevésbé vélték valószínűnek. Magyarország nemzetközi helyzetét az év elején már egyértelműen kedvezőnek látták, és úgy értékelték, hogy az 1989-ben végbement politikai változások következtében a szocialista táboron belüli elszigeteltség is megszűnt. Ugyanakkor látták, hogy a korábban meglévő problémák, vagyis a romániai magyar kisebbség helyzete, a bős-nagymarosi gát miatti vita Prágával, ill. a PHARE programban való részvétel kérdésében Lengyelországgal megerősödött rivalizálás, miközben a Varsói Szerződés és a KGST jövője kérdésben Párizsban is teljes volt a bizonytalanság. A magyar diplomácia tevékenységét egyértelműen pozitívnak, önállóan és sikeresnek ítélték meg.

Kádár János 1978-as párizsi látogatását egyértelmű fordulatnak tartották, és tíz éves kiegyensúlyozott politikai kapcsolat kezdetét jelentette, amihez azonban továbbra visszafogott gazdaságl, de nagyon jól alakuló kulturális együttműködés társult. A magyarok legnagyobb félelmének azonban azt tartották, hogy Budapest ismét leértékelődik Varsóhoz és Bukaresthez képest. Franciaország célja elsősorban az volt, hogy Magyarország európai integrációs politikáját támogassa, és a magyarországi befektetéseket növeljék (ennek aránya 1990-ben a külföldi befektetők között 10% volt), és továbbfejlessék a kulturális együttműködést. Mitterrandot felkészítették arra, hogy Budapesten a romániai magyar kisebbségekre vonatkozóan kérdéseket fognak feltenni, és a Quai d'Orsay-n felhívták az elnök figyelmét arra, hogy Magyarország megkülönböztetett figyelmet szentel az erdélyi magyar kisebbség iránt, és azt európai keretekben kívánja rendezni.

A francia diplomácia elsősorban a kockázatokat hangsúlyozta, mivel az a többi kelet-és dél-európai kisebbség kérdését is felvetné, és elsősorban a Helsinki-folyamat keretén belüli további tárgyalások felvetését javasolták. A francia elnök Budapesten elhangzott kijelentései komoly politikai üzenetet jelentettek. A románok ugyan tiltakoztak, de a francia kormány nem foglalkozott érdemben ezzel. A látogatás rövid ideje ellenére sikerült olyan kapcsolatokat kiépíteni a magyar kormányzó erőkkel és az ellenzékkel egyaránt, amit a budapesti francia nagykövét pozitívan értékelt. Mitterrand elnököt és kíséretét meglepte, hogy az összes magyar tárgyalópartner egyenesen azt hangsúlyozta, hogy Magyarország kitörjön a geopolitikai elszigeteltségből, és a magyar kisebbség sorsa rendeződjön. Ehhez járult a Kádár-rendszer teljes elutasítása, az 1956-os és az 1988-1989-es események úttörő szerepének, az első szabad választások történelmi fontosságának és a változások békés jellegének hangsúlyozása. Párizsban a francia-magyar kapcsolatok minőségi megújítását várták és célozták meg Mitterrand elnök második budapesti útjával, de Brochand nagykövét úgy értékelte, hogy ezt akkor Budapesten nem igazán értették meg, és így egy hosszabb folyamatot feltételeztek.

A francia diplomácia az 1990. április 8-ai választások eredményét egyértelműen a magyar demokrácia sikerének tartotta, és az ország mély és őszinte európai elkötelezettségét látta benne. Azt, hogy a francia kapcsolat fontosságát Budapesten is felismerték, mutatta, hogy németországi látogatását követően 1990. június 22-23-án Antall József azonnal Franciaországba látogatott, **(Lásd 1. és 2. számú dokumentumot!)** és a kétoldalú kapcsolat fejlesztését hangsúlyozta. Lényeges változást jelentett a korábbi időszakhoz képest, hogy a francia és a magyar tárgyalópartnerek már a kétoldalú kapcsolatok elmélyítéséről beszéltek. A budapesti kormány számára Párizs fontos egyensúlyozó szerepet töltött be Moszkva és Bonn között. Francia értékelés szerint a magyar külpolitika az 1988-1990 között kijelölt külpolitikai irányvonalat folytatta, de a rendszerváltás egyben hangsúlyeltolást is eredményezett, és elsősorban az ország európai integrációs törekvéseit emelték ki, mivel abban láttak olyan kapcsolódási pontot, amelyet a francia konföderatív Európa és a gorbacsovi közös európai ház gondolatához lehetett kapcsolni.

A francia külpolitika elsősorban Magyarország demokratikus átalakítását, és európai integrációs törekvéseinek a támogatását tűzték ki célul, ami megegyezett a magyar vezetők elképzeléseivel. A magyar rendszerváltás meghatározó szakasza lezárult a szabad választásokkal, de az ország nemzetközi tekintélye, amely a nyolcvanas évek külpolitikájára alapozódott, az új külpolitikai vezetés számára is alapot adott.

1990 novemberében Párizsban ültek össze az európai államok és az Egyesült Államok és Kanada képviselői, hogy az új európai biztonsági rendszerről értekezzenek, és annak alapjait megalkossák. Mitterrand elnök számára a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatok alapvető fontosságúnak számítottak, a francia külpolitikát - követve a de gaulle-i hagyományokat - a francia-szovjet kapcsolatra építette, és ebben a politikában Magyarország a kádári külpolitika hagyományaitól következően, de már szabad és demokratikus országgént, közvetítő szerepet tölthetett be. Ez a francia érdek találkozott az aktív külpolitikát folytató Antall József elképzeléseivel, és Magyarország európai integrációs céljainak támogatása már azt a francia külpolitikai célt is jelentette, hogy a kelet-európai államok egy egységesülő Európában találják meg a helyüket. **(Lásd a 2. számú dokumentumot!)**

Források

A francia Külügyminisztérium feljegyzése Antall József magyar miniszterelnök párizsi látogatásáról

Párizs, 1990. június 20.

Külügyminisztérium Európai Igazgatóság Kelet- és Közép-Európai Aligazgatóság	Francia Köztársaság Párizs, 1990. június 20.
---	---

Feljegyzés

Tárgy: Antall úr, Magyarország miniszterelnökének munkalátogatása, (1990. június 22-23.)

1. Bonnól érkezvén (június 20-21.) a magyar miniszterelnök Párizsban tartózkodik (június 22-23.), mielőtt Moszkvába menne (június 28.). Ezek az első nemzetközi látogatások, melyeket a májusi kinevezése óta megvalósított, és amelyek jól mutatják kormányának alapvető külpolitikai súlypontjait:

- jó kapcsolatok ápolása Németországgal, melynek egyesülésében Budapesten nem kételkednek,
- jó kapcsolatok fenntartása Moszkvával, amely gazdasági és stratégiai értelemben fogja Magyarországot, még ha az igyekszik is kitörni ebből a szorításból,
- intenzív kapcsolatépítés minden területen Franciaországgal, és ezzel egyértelművé tenni azt, hogy Magyarország a demokratikus Európához kíván tartozni, és kellő egyensúlyt kíván teremteni magának a szovjetekkel és a németekkel szemben.

[popup title="[...]"] format="Default click" activate="click" close text="Antall József miniszterelnök párizsi programjának ismertetését nem közöljük."]

2. Egyértelműen jelezniünk kell Antall úr számára, hogy nagyra értékeljük azon szándékát, amit a Franciaországgal kiépítendő kapcsolatok érdekében tesz, és azt is, hogy együtt kívánunk működni Magyarországgal az európai változások, és az új európai biztonsági architektúra megteremtése érdekében, (leszerelési tárgyalások, európai biztonsági és együttműködés megteremtése, európai egyensúly megőrzése).

Számos területen érdeklődünk Budapest véleményéről. Példának okáért gazdasági területen (a makroökonómia, a közművesítés és a decentralizáció, a közszolgáltató vállalatok, illetve a gazdasági vezetők képzése), az adminisztráció (rendőrség, helyi képviselők), alkotmányozás, igazságszolgáltatás és még a katonai terület is (a francia kivonulás a NATO integrált katonai szervezetéből nagy érdeklődést váltott ki Magyarországon, és az új csapat kifejezte azon szándékát, hogy ezen a területen szakértői szinten együttműködni kíván a stratégiai kérdésekben. Mi erre késznek mutatkoztunk, és Antall úr tudomására kell hozni, hogy a folytatás a magyaroktól függ). Joxe úr találkozni fog Antall úrral: együttműködés indult a rendőrség és a biztonság területén. A magyarok valószínűleg javasolni fogják, hogy kölcsönösen függesszük fel a vízumkötelességet.

3. Antall úr június 1-én azt írta a Miniszterelnöknek, hogy kormánya programjának sikerénagy mértékben függ Nyugat-Európa megértő támogatásától. Értelmezzük a sikeres magyarországi demokratikus változásokat, érdemes lenne érdeklődni Antall úrtól, hogy hogyan látja a jövőbeni magyarországi változásokat.

A magyarok a mi szoros támogatásunkat várják, és a kapcsolataink elmélyítése és kiszélesítése a cél - leginkább gazdasági téren - és a kapcsolatok színvonalának minőségi emelését szeretnék elérni.

Erre mi készek vagyunk és már tényleges lépések is történtek: 1989-ben a külföldi befektetések tekintetében 10%-os a részarányunk - negyven és ötven közötti a vegyesvállalatok száma -, amelyek mintegy 300 millió frank értéket jelentenek.

Szükséges, hogy tájékoztassuk Antall urat arról is, hogy igyekszünk levetetni Magyarországot a COCOM listáról, hogy modern berendezésekhez juthassanak.

1989-ben a kétoldalú kereskedelmünk 3 milliárd frankról 4 milliárdra emelkedett.

Értelmiségiként, katolikusként, illetve a két világháború közötti magyar politikus fiaként Antall úr az reméli, hogy képesek leszünk újra vállalni a kelet-közép-európai francia kulturális történelmi szerepet (június 7-én a külügyminisztere, Jeszzenszky úr ezt javasolta Párizsban).

E tekintetben meg kell győznünk Antall urat a törekvéseink komolyságáról (megnégyesítettük 1990-ben a Magyarországgal kapcsolatos kulturális, tudományos és technikai együttműködésre vonatkozó költségvetésünket), és azt szeretnénk elérni, hogy ez ne a háború előtti szinten maradjon (pl. magyar kérés teljesítése a budapesti francia gimnázium újbóli megnyitására, amelyet azonban szeretnénk a kéttannyelvű képzés fejlesztésével, és az egyetemen egy francia egyetemi részleg létrehozásával kiegészíteni). A modern lehetőségek (tv, rádió, francia könyvek terjesztése) szintén érdekelnék minket, és e tekintetben ugyancsak vannak javaslatunk a magyarok felé.

4. A következő nemzetközi kérdéseket vetjük fel:

- Magyarország kivonulása fokozatosan, tárgyalásos alapon a Varsói Szerződés és a KGST szervezetéből, és ami a Tábor megmaradt részét illeti, bár Jeszzenszky úr kijelentette: a magyar nemzet sohasem gondolta, hogy helye lenne a Varsói paktumban. A magyar diplomácia nem felejtette el, hogy az európai folyamatokat egységben figyelje, és ettől még a Szovjetunió érdekei sem tudták teljesen elszigetelni. Mindegyben azonban a Varsói Szerződés átalakulása lassan történne Magyarország szűkségét érezné, hogy érdekeit egyoldalúan is érvényre juttassa.
- A regionális kezdeményezések, amelyekben Magyarország részt kíván venni (Pentagonálé).
- Magyarország közeledése a nyugat-európai intézmények irányába. (Európa Tanács, tárgyalások az Európai Gazdasági Közösséggel, a 10 éven belüli csatlakozáskinyilatkozatása Antall úr által, illetve az európai biztonsági és együttműködési folyamat folytatása)
- Végül pedig Antall úr bizonyára ki fogja fejteni a véleményét a romániai magyar kisebbség Magyarországot érzékenyen érintő kérdéséről.
- Mi megértjük ezt a problémát. Az Európai Biztonsági és Együttműködési értekezlet párizsi összejövetelén ezt a kérdést rendezni kell. Úgy gondoljuk azonban, hogy ezt az egyéni jogok tiszteletben tartásának elvén keresztül kell rendezni.
- Antall úr valószínűleg szeretné megismerni a mi álláspontunkat a legutóbbi romániai fejleményekkel kapcsolatban, amelyek jelentős visszalépésről tanúskodnak. A Nemzeti Üdvfront legutóbbi rendelkezéseit senki sem veszi figyelembe, de úgy gondoljuk, hogy folytatnunk kell - anélkül, hogy ez kormányzati szinten látható lenne - azt a politikát, amely lehetővé tenné a sokoldalú együttműködést, az egyensúly megteremtését a hatalom és az emberi jogok, a szociális jogok, illetve a román politika érdekei között.

J. Faure

AMAE (Archives de Ministère des Affaires Etrangères) Série Europe, Sous série Hongrie, Politique étrangère (1986-1990), Carton 6340. Visite de travail de M. Antal, Premier Ministre de Hongrie, (22-23 juin 1990.) Note de cadrage 1-4. pp.

Thomas Schreiber visszaemlékezése Antall Józseffel folytatott beszélgetéseire 1990-1991

Párizs, 2009. október 4.

1990. március 25-én éjjel előtt, a rendszerváltás utáni szabad választások első fordulóját követően a Bem József téri MDF-székházban igyekeztem szót váltani az érthető okokból sugárzó arcú győztes Antall Józseffel, akit azonban már körülvevő a szinte órák alatt szerveződött új pártarisztokrácia. Antall megjelenése és magatartása már a virtuális miniszterelnököt tükrözte. Amikor meglátott a nyugati újságírók gyűrűjében azonnal hozzám jött, átölelt és elnézést kért, amiért itt és most nem tud időt szakítani egy interjúra, de erre rövidesen sor kerül.

Szerénytelenül hozzáteszem: az egyetlen voltam, akit búcsúzaskor melegen átölelt...

Alig hat héttel hivatalba lépését követően először Bonnban, majd még aznap Párizsban tett bemutatkozó látogatást.

Június 22-én (forró nyári nap volt) Nagy Gábor akkori párizsi nagykövet példás fogadást rendezett a square de l'Avenue Foch-i épületben, amelyre a nyugati országok szokásainak megfelelően hivatalosak voltak mind a kormánypárti, mind az ellenzéki pártok vezetői és azok a személyiségek, akik számítanak Franciaországban. Természetesen meghívót kapott a franciaországi magyar emigráció számos képviselője, függetlenül pártállásától és politikai világnézetétől. A fogadás befejezése előtt a nagykövet irodájában egy jó negyedórát tudtam négyszemközt beszélni Jóskaival. Az immáron miniszterelnök rajtam keresztül főként amagamfajta idegenbe szakadt neves hazafiaknak akart üzenni, hogy továbbra is minden fórumon foglalkozunk a határon túli magyarság ügyével.

Nemes feladat számotokra - tette hozzá - hogy megértessétek francia barátainkkal: a trianoni szerződés következtében elcsatolt magyarok ügye nem határkérdés, hanem az emberi jogok tiszteletben tartásának kérdése. Ezután megkért külön köszönjem meg Fejtő Ferencnek, hogy egyik aláírója volt annak a felhívásnak, amelyet harminc román és magyar származású Franciaországban élő ismert értelmiségi (köztük e sorok szerzője) készített a szélsőséges elemek által elkövetett marosvásárhelyi tragikus események miatt. A felhívás aláírói a román-magyar megbékélés mellett foglaltak állást, hogy az Európába visszatért két ország lakói kivétel nélkül élvezhessék az emberi jogokat és ehhez kérték a francia kormány és nemzetközi szervezetek segítségét.

November végén megint összeakadtunk. Ezúttal a versailles-i kastély patinás színháztermében, ahol az Európai Biztonsági és Együttműködési Egyezmény ratifikálására érkezett állam és kormányfők tiszteletére rendeztek fényes fogadást, és amelyre a kisszámú diplomáciai újságírók egyikeként kaptam meghívót.

Mégiscsak jobb Neked magyar küldöttséget vezetned mint, Apponyi Albertnek 1919-ben, amikor kanosszát járt a közeli trianoni palotában - mondtam - pezsgős közben. Mire keserűen mosolyogva csak ennyit válaszolt: Remélem, ma jobban megérintenek minket, és erre koccintottunk...

Amikor 1991 májusában mindössze huszonnégy órát töltött Párizsban, a Crillon Szálloda lakosztályában rendezett sajtófogadáson csupán pár szót váltottunk. Érkezősémkor kitüntetően megölelt, de ekkor már elszigetelődött az újságírók döntő többségétől, mivel ez a kitűnő politikus sajnos hadilábon állt a médiákkal. Talán egyre súlyosbodó egészségi állapota is hozzájárult a bizalmatlanságához, amellyel az írott és elektronikus sajtó munkatársait kezelte, noha még ellenfelei is tisztelték és becsülték.

Mindenesetre nagyon remélem, hogy egyszer talán a XX. század néhány más, hozzá hasonló kimagasló, történelemformáló, egyes kérdésekben vitatott jobb és baloldali magyar politikus portréjával együtt az övé is megírható lesz, amikor majd nem kell vagy nem lesz érdemes rólok csak jót vagy csak rosszat írni....

Címkék:

[PHARE program](#) ^[2]

[Varsói Szerződés](#) ^[3]

[KGST](#) ^[4]

[népszavazás](#) ^[5]

[kisebbség](#) ^[6]

[Quai d'Orsay](#) ^[7]

Antall József ^[8]

Kiadás: 9. évfolyam (2009) 5. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/diplomacia/antall_jozsef_miniszterelnok_kulpolitikai_torekvesei_francia_szemmel_19901991.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/diplomacia/antall_jozsef_miniszterelnok_kulpolitikai_torekvesei_francia_szemmel_19901991.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/phare-program>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/varsoi-szerzodes>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kgst>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nepszavazas>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kisebbsseg>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/quai-dorsay>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/antall-jozsef>